

development of general secondary education in Ukraine: methodologies, strategies, mechanisms: monograph]: monohrafiia. Kyiv: Maister knyh. 536 s. [in Ukrainian].

Pro zatverdzhennia tipovoi prohramy pidvyshchennia kvalifikatsii novopryznachenykh kerivnykiv (dyrektoriv) zakladiv zahalnoi serednoi osvity: nakaz MON Ukrainy [On the approval of a standard training program for newly appointed managers (directors) of general secondary education institutions: order of the Ministry of Education and Culture of Ukraine] vid 16.09.2022 № 817. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-programi-pidvishchennia-kvalifikatsiyi-novopriznachenih-kerivnikiv-direktoriv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti> (data zvernennia: 10.11.2022). [in Ukrainian].

Prohrama pidvyshchennia kvalifikatsii dlia novopryznachenykh kerivnykiv zakladiv zahalnoi serednoi osvity «Upravlinnia zakladom zahalnoi serednoi osvity v umovakh realizatsii Kontseptsii Novoi ukrainskoi shkoly [Program of professional development for newly appointed leaders of general secondary

education institutions «Management of general secondary institution education in conditions of implementation concept of New Ukrainian School»]. (2022). *Professional Development (Profesiyni rozvytok pratsivnykiv osvity ta inshykh profesiynykh spilnot)*: vebсайт. URL: <https://www.profdevelopment.com.ua/> (data zvernennia: 10.11.2022). [in Ukrainian].

Pro zatverdzhennia Poriadku provedennia instytutsiinoho audytu zakladiv zahalnoi serednoi osvity: nakaz MON Ukrainy [On the approval of the Procedure for conducting an institutional audit of institutions of general secondary education: order of the Ministry of Education and Culture of Ukraine] vid 09.01.2019 № 17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-19#Text> (data zvernennia: 05.12.2022). [in Ukrainian].

Luniachek, V. E. (2016). Chomu ne idut reformy osvity v Ukraini [Why are education reforms not underway in Ukraine?]. *Osvitnii portal*. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/819-chomu-ne-jdut-reformi-osviti-v-ukrajini> (data zvernennia: 02.12.2022). [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції: 12.12.2022

УДК 37.091.12:005.963-027.561
DOI: 10.37026/2520-6427-2022-112-4-33-37

Надія МЕЛЬНИК,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри суспільно-гуманітарної освіти
Рівненського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0003-2692-2030
e-mail: nadia_melnuk@ukr.net

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Анотація. На основі аналізу наукових праць і здійснених досліджень, нормативно-правових документів у галузі освіти окреслено зміст та основні тенденції професійного розвитку педагогічних працівників нової української школи, серед яких: знання нормативно-правових документів у галузі освіти; реалізація сучасних підходів до навчання та виховання; організація освітньої діяльності та викладання предметів / інтегрованих курсів у контексті нової парадигми освіти; застосування сучасних технологій та методик навчання, в тому числі цифрових технологій; здійснення оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти в умовах компетентної освіти; організація інклюзивного навчання; забезпечення підтримки професійного розвитку педагогічних працівників як конкурентоспроможних фахівців.

Акцентовано увагу на важливості науково-методичної роботи, з якої починається становлення системи професійного розвитку педагога і підвищення

рівня готовності до педагогічної діяльності для ефективної реалізації нової моделі компетентного навчання.

Обґрунтовано необхідність розвитку загальних та професійних компетентностей педагогічних працівників як визначального фактора підвищення якості освіти, реалізації компетентного, особистісно орієнтованого, діяльнісного, технологічного, середовищного та інтегративного підходів. Доведено, що реалізація сучасних підходів, напрямів та форм професійного розвитку педагогічних працівників є важливим чинником у вирішенні завдань Нової української школи, інтеграції вітчизняної системи освіти у європейський простір.

Ключові слова: державні освітні стандарти, компетентна освіта, освітня парадигма, професійний стандарт, професійний розвиток педагогічних працівників, інклюзивне навчання, цифрові технології.

Nadia MELNYK,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor,
Department of Sustained and Humanitarian Education,
Rivne Regional Institute
of Postgraduate Pedagogical Education,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0003-2692-2030
e-mail: nadia_melnuk@ukr.net

MAIN TRENDS PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL PRACTITIONERS NEW UKRAINIAN SCHOOL

Abstract. *On the basis of the analysis of scientific works and carried out research, regulatory and legal documents in the field of education, the content and main trends of the professional development of pedagogical workers of the new Ukrainian school are outlined. Among them: among which: knowledge of normative legal documents in the field of education; implementation of modern approaches to education and upbringing; organization of educational activities and teaching of subjects / integrated courses in the context of the new paradigm of education; application of modern technologies and teaching methods, including digital technologies; evaluation of educational achievements of education seekers in the conditions of competence education; organization of inclusive education; providing support for the professional development of teaching staff as competitive specialists.*

It has been placed emphasis on the importance of scientific and methodological work. This is the beginning of the formation of a system of teacher professional development and the improvement of readiness to pedagogical activity for the effective implementation of a new model of competent training.

It has been justified the need for the development of general and professional competencies of pedagogical workers as a determining factor in improving the quality of education, implementation of competence-based, personally oriented, activity-based, technological, environmental and integrative approaches is substantiated.

It has been proven that the implementation of modern approaches, directions and forms of professional development of pedagogical workers is an important factor in solving the tasks of the New Ukrainian School, the integration of the national education system into the European space.

Key words: *state education standards, competent education, lighting paradigm, professional standard, professional development of pedagogical practices, inclusive education, digital technologies.*

Постановка проблеми. Сучасний стан реформування системи освіти України зумовлений об'єктивними вимогами часу, інтеграцією у світовий та європейський освітній простір, необхідністю забезпечення конкурентоспроможності освіти в інформаційному суспільстві, переорієнтацією освітнього

процесу на розвиток особистості. Про це наголошується в документах таких провідних міжнародних організацій, як: ЮНЕСКО, ОЕСР, Рада Європи, Європейська Комісія та ін.

Інтегрування національної системи освіти зумовило необхідність пошуку та реалізації сучасних підходів щодо забезпечення якісно нового рівня професійного розвитку педагогічних працівників на засадах збереження національних надбань та використання кращих зразків світового досвіду, оскільки вчитель XXI століття стає носієм суспільних змін. Актуальність питання підсилюється ще й тим, що професійний розвиток педагогічних працівників як один із невід'ємних складників якісної освіти потребує оновлення змісту, визначення основних тенденцій і форм.

Аналіз наукових досліджень і публікацій свідчить про те, що українські науковці надають великого значення проблемам професійного розвитку педагогічних працівників. Н. Білик, О. Бондарчук, Г. Дмитренко, І. Жорова, М. Кириченко, Н. Клокар, Л. Лук'янова, Н. Любченко, Н. Нічкало, В. Олійник та З. Рябова наголошують на випереджувальній спрямованості професійного розвитку педагогічних працівників, на потребі вдосконалення і поглиблення професійних знань, використання новітніх підходів в освітньому процесі впродовж всієї своєї практичної діяльності. У контексті нашого дослідження значний інтерес викликають праці таких учених, як: В. Бондар, Л. Даниленко, А. Кузьмінський, В. Маслов, Н. Протасова, Л. Пуховська, Т. Сорочан, С. Сисоєва, Т. Шамова про безперервну освіту та професійний розвиток педагогічних кадрів у системі післядипломної педагогічної освіти. Зокрема, Т. Сорочан акцентує увагу на важливості науково-методичної роботи, з якої розпочинається становлення системи професійного розвитку педагога, підвищення рівня його готовності до педагогічної діяльності, навчання та виховання учнів, до розв'язання завдань, актуальних для кожного конкретного періоду розвитку суспільства (Сорочан, 2015, с. 9).

Одночасно науковці й андрагоги-практики обстоюють думку, що професійний розвиток педагогічних працівників потребує оновлення змісту, форм і напрямів для роботи в умовах модернізаційних змін в освіті.

Мета статті полягає в окресленні основних тенденцій та форм професійного розвитку сучасних

фахівців у галузі освіти в умовах нової української школи, визначенні особливостей формування та розвитку їх професійних компетентностей як визначального фактора підвищення якості освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Освіта є однією з пріоритетних галузей суспільства, «провідним соціальним інститутом, на який покладено головну відповідальність за інноваційний розвиток людини, формування конкурентоспроможного людського капіталу, зрештою – успішного майбутнього української нації» (Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні, 2021). З огляду на це, на сучасному етапі реформування освітньої галузі в Україні особливого значення набуває питання якості освіти, що зумовлює необхідність пошуку сучасних шляхів, форм, методів і засобів організації професійного розвитку педагогічних працівників, розробки моделей його практичної реалізації. У цьому контексті актуалізуються питання щодо основних тенденцій професійного розвитку педагогічних працівників відповідно до європейських вимог.

Професійний розвиток розглядається нами як цілеспрямований, безперервний і системний процес навчання, результатом якого є набуття загальних та професійних компетентностей педагога для реалізації основних трудових функцій. Головними напрямками професійного розвитку сучасного фахівця, на думку М. Кириченко, Т. Сорочан, стають такі: розвиток творчого мислення; розвиток професійних компетентностей; формування вміння для роботи з інформаційними ресурсами; прагнення до новаторства (Кириченко, Сорочан, 2021, с. 11–13). Реалізацію цих напрямів професійного розвитку педагогів у сучасній системі післядипломної педагогічної освіти можливо забезпечити шляхом підвищення кваліфікації, самоосвітньої діяльності, участі у різноманітних міжнародних, всеукраїнських та регіональних заходах, формах професійних спілнот на рівні районів, територіальних громад та закладів освіти тощо.

Важливо зауважити, що сучасні тенденції професійного розвитку педагогічних працівників постають у контексті Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», законів України «Про освіту» і «Про повну загальну середню освіту», нових освітніх і професійних стандартів та інших нормативно-правових актів.

Серед основних тенденцій професійного розвитку педагогічних працівників виокремлюємо передусім такі:

Перша тенденція – знання нормативно-правових документів у галузі освіти. Цим стверджується оновлення змісту шкільної освіти, зумовленого зміною освітньої парадигми зі знаннєвої (предметоцентричної) на компетентнісну (дитиноцентричну). Основними ознаками сучасної компетентнісної парадигми є орієнтація не на предмет, а на розвиток дитини засобами предмета; індивідуалізація навчання; суб'єктивізація знань; суб'єкт-суб'єктна взаємодія учасників освітнього процесу; діалоговий характер навчання; урахування ціннісного та етичного виміру знань; академічна свобода, що включає свободу викладання, свободу

від втручання в педагогічну, науково-педагогічну та наукову діяльність, вільний вибір форм, методів і засобів навчання. Компетентнісна освіта вимагає змін у цінностях, меті та результатах (від засвоєння системи знань, умінь і навичок – до формування ключових і предметних компетентностей); у змісті освіти (від накопичення знань – до застосування їх на практиці, розвитку життєвих навичок); у діяльності вчителя (від монологічного викладу – до педагогіки творчої співпраці та діалогової взаємодії); у технологічному забезпеченні (перехід від традиційних повідомлювальних методів – до інноваційних технологій). Це потребує від кожного педагогічного працівника чіткого розуміння сутності, мети і завдань Концепції Нової української школи, нових освітніх стандартів та ціннісних орієнтирів освіти, особливостей інноваційних підходів до реалізації модельних навчальних програм, розроблення навчальних програм із предметів / інтегрованих курсів та проведення навчальних занять; дотримання академічної свободи в реалізації змісту освіти тощо.

Друга тенденція – реалізація сучасних підходів до навчання та виховання – зумовлена зміною пріоритетів в освітньому процесі: від накопичення знань до розвитку ключових компетентностей та наскрізних умінь. Педагогічні працівники мають опанувати ключові підходи у навчанні (компетентнісний, особистісно орієнтований, діяльнісний), володіти також інтегративним, середовищним, STEM-орієнтованим та іншими практико орієнтованими підходами, володіти інструментами їх реалізації в освітньому процесі.

Третя тенденція – організація освітньої діяльності та викладання предметів / інтегрованих курсів в умовах компетентнісної парадигми освіти. Тенденція стверджує перехід на нову компетентнісну модель освіти, створення нового зразка освіти, орієнтованої на розвиток особистості учня, розкриття його здібностей, задоволення його різноманітних освітніх потреб, формування почуття власної гідності, свободи. Це зумовлює новий підхід до організації уроку, який, на думку О. Савченко, має розглядатися як середовище суб'єкт-суб'єктної та полісуб'єктної взаємодії, в основі якої – співпраця, співтворчість учителя з учнями, набуття ними не лише пізнавального, а й соціального досвіду (Савченко, 2013). Домінування суб'єктності учня стає основною характеристикою якості сучасного уроку. Головне завдання вчителя в цьому плані – не давати знання в готовому вигляді, а організувати навчально-пізнавальну діяльність так, щоб здобувачі освіти вчилися набувати їх у процесі самостійної (парної, групової, колективної) роботи, рефлексувати й коригувати результати та вміння застосовувати набуті вміння і вміння як у типових, так і в нових ситуаціях. Актуальним є розвиток наскрізних умінь у процесі викладання навчальних предметів та інтегрованих курсів. Це дозволить інтегрувати в освітній процес сучасні напрями розвитку культури, науки, мистецтва і спорту.

Четверта тенденція – застосування сучасних технологій та методик навчання, зокрема цифрових технологій, – спрямована на підвищення якості освіти як одного із найважливіших завдань державної освітньої політики і ключового національного пріоритету. Сьогодні важко уявити педагогічного працівника, який не

володіє сучасними освітніми технологіями і методами навчання, зокрема: технологією особистісно орієнтованого навчання, розвивального, інтерактивного, розвитку критичного мислення, інтенсивного навчання, проєктного, інформаційно-комунікаційними технологіями, ігровими, тестовими та ін.

Підвищенню якості освіти, зокрема набуттю практичних умінь і навичок, сприятиме активне застосування інноваційних методів і прийомів компетентнісного навчання, як-от: скрайбінг, гейміфікація, коучинг, ментальні карти, фішбуон, сторітелінг, кроссенс, мем, квест, QR-код, ейдетика та ін.

Актуальною і стійкою тенденцією є застосування цифрових технологій навчання, які дозволяють зробити процес навчання мобільним, диференційованим та індивідуалізованим. Кожен педагогічний працівник має вміння не лише створювати і застосовувати мультимедійний та інтерактивний контент, використовувати сучасні технології візуалізації інформації, а й формувати в здобувачів освіти вміння працювати в мережевому середовищі.

П'ята тенденція – здійснення оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти в умовах компетентнісної освіти – полягає в утвердженні нової філософії оцінювання навчальних досягнень, яке розглядають як індикатор удосконалення якості освітньої діяльності, як інструмент розвитку кожного учня, як мотиваційний чинник і показник його прогресу, як механізм спостереження за навчальним поступом. З огляду на це, є потреба в кожному закладі освіти розробити та впроваджувати нову систему оцінювання учнів, складниками якої є принципи, функції, цілі, об'єкти, види, форми і способи, методи, критерії та шкали, процедури та правила, ціннісні орієнтири. У зв'язку з цим слід дотримуватися низки вимог: інформувати учнів про критерії, правила та процедури оцінювання результатів навчання; застосовувати компетентнісний підхід щодо оцінювання; впроваджувати педагогічні техніки, методи та прийоми, інструменти формувального оцінювання, використовувати прийоми самооцінювання та взаємооцінювання тощо (Порядок проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти, 2019).

Шоста тенденція – організація інклюзивного навчання – спрямована на підтримку учнів з особливими освітніми потребами. Учителі повинні набути вмінь щодо застосування освітніх технологій і методів під час роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, насамперед тих, що приносять позитивний результат: особистісно орієнтоване та кооперативне навчання, під час якого діти з особливими освітніми потребами швидше інтегруються в учнівський колектив і більше відчувають допомогу та підтримку однокласників; SMART-технологій, що розвивають творчі здібності, навички комунікації, грамотність у сфері ІКТ, формують критичне мислення та вміння ефективно співпрацювати (Мельник, 2021, с. 12).

Педагоги мають бути обізнаними з особливостями надання учням з особливими освітніми потребами педагогічної підтримки першого – п'ятого рівнів відповідно до Порядку організації інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти, затвердженого

постановою Кабінету Міністрів України від 15.09.2021 № 957, з вимогами щодо підготовки завдань для дітей з особливими освітніми потребами та розроблення критеріїв їх оцінювання; вміння співпрацювати з асистентом учителя та налагодити партнерську взаємодію з асистентом дитини, психологом, учителем-дефектологом, фахівцями ІРЦ.

Сьома тенденція – забезпечення підтримки професійного розвитку педагогічних працівників в умовах нової української школи. Реалізація компетентнісної парадигми освіти потребує сучасного науково-методичного супроводу, нових підходів до організації, форм і змісту діяльності професійних спільнот, що забезпечить розвиток нового типу педагога-професіонала для ефективного впровадження освітніх стандартів і здійснення інноваційної діяльності. На засіданнях професійних спільнот потребують обговорення питань щодо особливостей планування та визначення траєкторії професійного розвитку вчителя та самооцінювання власної професійної діяльності; професійної ідентичності вчителя; організації наставництва в межах педагогічної інтернатури та ролі педагога-наставника; набуття нових соціально-професійних ролей учителя; організації супервізії як інструменту професійної підтримки та професійного розвитку. На думку В. Немченка, моделювання стратегії, планування та визначення траєкторії професійного розвитку дозволить кожному педагогу окреслити мету / результати своєї роботи та визначити шляхи їхнього досягнення; успішно поєднувати виконання норм законодавства та свого реального професійного й особистісного розвитку; перетворювати освітні інновації в механізми для щоденної продуктивної роботи; перевіряти свої сили, ділитися досвідом, ідеями та напрацюваннями; виявляти слабкі сторони та швидко вносити корективи (Немченко, 2021).

В умовах реалізації нової моделі компетентнісного навчання педагогічних працівників необхідно залучати до обговорення актуальних питань, як-от: сучасний урок в умовах компетентнісної освіти, формування наскрізних навичок XXI століття, застосування інтерактивних форм навчання, особливості формування наскрізного процесу виховання та базових моральних цінностей, реалізація сучасних підходів до навчання та виховання, принципів педагогіки партнерства, дотримання принципів академічної доброчесності, медіаграмотність в освіті тощо.

Доречно передбачити практико орієнтовані заняття з проблем викладання навчальних предметів / інтегрованих курсів в умовах реалізації нового Державного стандарту базової середньої освіти, планування та проведення навчальних занять, формування ключових та предметних компетентностей здобувачів освіти, добору ефективних методик та технологій, методів і прийомів, поєднання різних видів діяльності та форм навчання учнів, створення ситуації успіху під час занять, добору компетентнісних завдань, вибудови освітньої траєкторії розвитку кожного учня, створення власних електронних (цифрових) навчальних та методичних матеріалів і представлення їх у різних формах (професійне портфоліо, авторський сайт, блог, публікації, ютуб-канал тощо), адже від цього залежить подальший

успіх освітньої реформи в Україні. Учитель повинен уміти генерувати нові ідеї і пропонувати шляхи їхнього впровадження. Участь у таких інноваційних формах навчання дорослих, як педагогічні студії, конкурси-ярмарки педагогічної творчості, майстер-класи, тренінги, зустрічі з авторами міжнародних освітніх програм, презентації інноваційних моделей педагогічних систем та інших, сприятиме поширенню і впровадженню новаторських ідей і творчих знахідок у практику.

Висновки. Професійний розвиток педагогічних працівників, пов'язаний з освітньою реформою Нової української школи, охоплює процес формування культури, а не лише забезпечує набуття нових умінь для реалізації освітніх стандартів та навчальних програм. Педагоги є рефлексивними практиками, які входять у професію з певною базою знань, набувають нові знання і досвід, тому роль професійного розвитку полягає в тому, щоб допомогти у створенні й реалізації нових педагогічних теорій і практик, сформуванню необхідних компетентності і вміння для педагогічної діяльності. Професійний розвиток педагогів реалізується у процесі діяльності, співробітництва і партнерства з колегами, з адміністрацією закладу освіти, батьками та іншими членами громади. Це постійний безперервний процес оптимального вибору й поєднання різних форм, способів, методів і технологій, які є найбільш актуальними в конкретній ситуації. Оновлення змісту і напрямів професійного розвитку педагогічних працівників сприятиме реалізації державної освітньої політики України, забезпеченню якості освітнього процесу.

Перспективи подальших досліджень. Подальших наукових розвідок потребують питання щодо таких напрямів професійного розвитку педагогів, як створення та впровадження інноваційних освітніх проєктів, цифрових технологій, практико-зручних критеріїв оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти, механізмів виявлення і поширення педагогічного досвіду з розроблення та впровадження навчально-методичного забезпечення в умовах реалізації нових стандартів освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Сорочан, Т. (2015). Післядипломна педагогічна освіта: можливі відповіді на виклики модернізації. *Післядипломна освіта в Україні*. № 2 (37).

Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні: монографія. (2021) / за заг. ред. В. Кременя. Київ: КОНВІ ПРІНТ. 384 с.

Кириченко, М., Сорочан, Т. (2021). Мережа шкіл новаторства України: розвиток професійної компетентності керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників у контексті реалізації післядипломної освіти. *Електронний збірник тез I Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф. з міжнар. участю* / за наук. ред. М. Кириченка. Полтава: ПОІППО. Вип. 1. С. 11–13.

Савченко, О. (2013). Дидактика початкової освіти: підручник. Київ: Грамота. 504 с.

Порядок проведення інституційного аудиту

закладів середньої освіти (2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-19> (дата звернення: 14.11.2022).

Мельник, Н. (2021). Підготовка педагогічних працівників у системі післядипломної педагогічної освіти до реалізації нових державних освітніх стандартів. *Нова педагогічна думка*. № 4 (108). С. 11–15.

Немченко, В. (2021). Сім ідей для проєктування траєкторії професійного розвитку педагогів. *Навчальний рік 2021–2022: нові можливості для навчання: матеріали Всеукраїнської інтернет-конференції*. URL: <https://naurok.com.ua/conference/school-year-start/study> (дата звернення: 17.11.2022).

REFERENCES

Sorochan, T. (2015). Pislidyplomna pedahohichna osvita: mozhlyvi vidpovidi na vyklyky modernizatsii [Postgraduate pedagogical education: possible answers to the challenges of modernization]. *Pislidyplomna osvita v Ukraini*. № 2 (37). [in Ukrainian].

Natsionalna dopovid pro stan i perspektyvy rozvytku osvity v Ukraini [National report on the state and prospects of the development of education in Ukraine]: monohrafiia. (2021) / za zah. red. V. Kremenia. Kyiv: KONVI PRINT. 384 s. [in Ukrainian].

Kyrychenko, M., Sorochan, T. (2021). Merezha shkil novatorstva Ukrainy: rozvytok profesiinoi kompetentnosti kerivnykh, naukovo-pedahohichnykh i pedahohichnykh pratsivnykiv u konteksti realizatsii pislidyplomnoi osvity [The network of schools of innovation of Ukraine: development of professional competence of managerial, scientific-pedagogical and pedagogical workers in the context of the implementation of postgraduate education]. *Elektronnyi zbirnyk tez I Vseukr. nauk.-prakt. onlain-konf. z mizhnar. uchastiu* / za nauk. red. M. Kyrychenka. Poltava: POIPPO. Vyp. 1. S. 11–13. [in Ukrainian].

Savchenko, O. (2013). Dydaktyka pochatkovoї osvity [Didactics of primary education]: pidruchnyk. Kyiv: Hramota. 504 s. [in Ukrainian].

Poriadok provedennia instytutsiinoho audytu zakladiv serednoi osvity [The procedure for conducting an institutional audit of secondary education institutions]. (2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-19> (data zvernennia: 14.11.2022). [in Ukrainian].

Melnyk, N. (2021). Pidhotovka pedahohichnykh pratsivnykiv u systemi pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity do realizatsii novykh derzhavnykh osvitnikh standartiv [Training of pedagogical workers in the system of postgraduate pedagogical education for the implementation of new state educational standards]. *Nova pedahohichna dumka*. № 4 (108). S. 11–15. [in Ukrainian].

Nemchenko, V. (2021). Sim idei dlia proiektuvannia traiektorii profesiinoho rozvytku pedahohiv [Seven ideas for projecting the trajectory of professional development of teachers]. *Navchalnyi rik 2021–2022: novi mozhlyvosti dlia navchannia: materialy Vseukrainskoi internet-konferentsii*. URL: <https://naurok.com.ua/conference/school-year-start/study> (data zvernennia: 17.11.2022). [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції: 25.11.2022